

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСОБИСТОСТІ

У соціальній психології представлені й вивчаються ті сторони особистості, які характеризують соціальні зв'язки і відносини людини. Це, перш за все, Я-концепція, соціальні установки, цінності, норми, форми соціальної поведінки, її мотиви і мотивація та ряд інших спеціальних явищ, що характеризують особистість з боку її взаємовідносин і взаємодії із суспільством та іншими людьми.

Одне з понять, яке використовується в сучасній соціальній психології особистості і характеризує так звану Я-концепцію людини, – це поняття самоефективності. Воно визначається як впевненість людини в тому, що вона компетентна, здатна досягти високих результатів в тому чи іншому виді соціальної діяльності.

Самоефективність відрізняється від почуття власної гідності або самоповаги, які також входять в структуру Я-концепції особистості. Почуття власної гідності – це почуття задоволеності собою, гордості за себе. Самоповага – це позитивне ставлення особистості до самої себе, прийняття себе такою, якою вона є, включаючи не тільки власні гідності, а й недоліки. Особистість може низько оцінювати свою самоефективність, але в той же час бути цілком задоволеною самою собою, мати почуття власної гідності і з повагою ставитися до себе.

Важливою складовою соціального життя, що суттєво впливає на соціальну взаємодію і розвиток особистості, є самопрезентація. Історія вивчення й аналізу поняття «самопрезентація» відносно коротка (в межах півстоліття), проте за цей час соціально-психологічна проблема міжособистісного сприйняття у спілкуванні плавно переросла в проблему подачі себе й управління враженням. Перше систематичне і визнане в науці дослідження феномену самопрезентації здійснив американський соціолог І. Гофман.

Про те, що єдине розуміння феномену самопрезентації досі відсутнє, свідчить велика кількість різних визначень даного поняття.

Більшість дослідників, як зазначається в науковій літературі з даної проблеми, спираються на визначення поняття, дане Ж. Тедеші та М. Ріесом, сформульоване як: «самопрезентація – це навмисна та свідома поведінка, спрямована на те, щоб створити певне враження в оточуючих», причому поняття вважається синонімічним до іміджування та «управління враженням».

Під самопрезентацією розуміють подання особистості себе іншим людям, вибір особистості таких форм соціальної поведінки, які дозволяють справити враження на оточуючих людей, сформувати у них певне уявлення про себе (образ «Я» для інших). Самопрезентацією розглядають як процес подання особистістю себе іншим людям за допомогою засобів поведінки, які соціально схвалені та прийняті культурою. Цей процес ґрунтується на специфічних стратегіях поведінки, які особистість продумала свідомо. Вони призначені для формування образу, який є бажаним для оточення.

Самознищенням (самоприниженням) називається така соціальна поведінка особистості, коли вона недооцінює, засуджує, принижує саму себе, представляючи себе в невігідному світлі в очах оточуючих людей.

Самовихвалянням називається протилежна форма поведінки, при якій особистість переоцінює себе, подає себе в очах оточуючих людей кращою, ніж вона є насправді. Можна, відповідно, стверджувати, що, займаючись самознищенням, особистість створює про себе погане враження, а займаючись самовихвалянням – сприятливе враження. Однак і в тому, і в іншому випадках враження, що складається про дану людину в очах навколишнього його людей, є неправильним.

Ще одне явище, що аналізується переважно в соціальній психології, отримало назву самомоніторинга. Під ним розуміється свідоме, цілеспрямоване вивчення і вибір особистістю способів подання себе іншим людям з метою справити на них бажане враження. Вивчаючи процес самомоніторингу, багато вчених відзначають його складність і тонкість. Наприклад, вказується, що більшість людей, прагнуть до того, щоб оточуючі люди сприймали їх як здатних і в той же час як чесних і скромних.

Ми згодні з тим, що процедури подання себе іншим людям істотно залежать від культури. Так, наприклад, в Китаї та Японії в практиці самопрезентації особистості цінуються скромність і самообмеження. В Японії дітей з перших років життя вчать приймати на себе відповідальність за невдачі і розділяти з іншими людьми відповідальність за особисті успіхи. У західних країнах (США і деяких європейських), навпаки, дітей привчають до того, щоб, не соромлячись, пишатися собою, виставляти свої успіхи напоказ, приписувати успіхи собі, а невдачі списувати на рахунок зовнішніх обставин.